

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 227 | שנה ה' | פרשת נח | שנת תשע"ח

פניני הפרשה

נח מצא חן

כתב הרה"ג ר' הלל ק' שליט"א: נאמר בתורה בראשית (ו' יג) קץ כל בשר בא לפני. ופירש רש"י 'כל מקום שאתה מוצא זנות וע"ז אנדרלמוסא באה לעולם והורגת טובים ורעים עכ"ל.

ושאלנו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שמשמע מלשון רש"י לכאורה שגם בדורו של נח היה כאלו שלא היו ראויים להיאבד במבול שהרי כתב והורגת טובים ורעים ומכל מקום הם מתו עם החוטאים מאיזה טעם כלשהוא או מדין רוב העולם, וא"כ מדוע דוקא נח ניצול מן הגזירה ובמה היה עדיף על כל יתר האנשים הטובים שמתו במבול?

וענה לנו רבנו הגראי"ל שליט"א: אתם יודעים למה דוקא הוא ניצול כי הוא היה איש נח חן ונה אותם אותיות. וחז"ל דרשו נח: נח נח לשמים ונח לבריות, היו עוד אנשים טובים בדורו של נח אבל הם לא היו נוחים, אתם מבינים ישנם הרבה אנשים קשים וכל הזמן מנסים לעשות מריבות על כל דבר אנשים כאלו וזכו להינצל מן המבול ונח זכה על שהיה נח לבריות.

והוסיף להביא את דברי ספר חרדים שכתב: ואם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה' לא יעוס שנאמר ונח מצא חן כשמו: פירושו שהיה נח בדיבורו ובמעשיו ובהילוכו כדאייתא במדרש תהלים ולכן מצא חן ע"כ דבריו. (הללי נפשי ה' תשובה עמ' סט)

צריך עיון

"שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם" (נח ט, ו)

איתא בגמ' עבודה זרה י"ח ע"ב. מעשה בר' חנינא בן תרדיון כשהוציאוהו להישרף ונתנו ספוגין של צמר על לבו, ואמר לקלצטונירי שאם נוטל הספוגין הרי הוא מביא לחיי עוה"ב, וצ"ע האיך הותר ליקח הספוגין הרי מקרב מיתתו ורוצח הוא? [ובשו"ת אגרות משה עמד בזה בכמה מקומות ותידך בדחוקים גדולים].

התעוררות

תולדות המעשים טובים

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח" (נח ו, ט) פרש"י ד"א ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. יש לבאר ענין התולדה דכמו שכל עצם הולד בא מכח אביו ואמו ומושפע מהם והאב והאם כל מחשבתם טיפולם והתעסקותם בו, כך גם אם צדיק עושה מעשים טובים כל ראשו ומוחו ולבו וכל אבריו כולם נמצאים והוגים באותו המצוה שמקיים, לכן כתוב אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים שעשה מעשים טובים בשלימות בכל מחשבתו ולכן הם נקראים תולדותיו.

הנה העושה פעולות ומעשים טובים מובן שמעשיו נחשבים תולדותיו כיון שיצר פעולות טובות, אבל הנמנע מלעשות עבירות ה' אפשר לומר דאע"פ דאמרין בקידושין ל"ט ב' ישב ולא עבר עבירה אם באת דבר עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כעושה מצוה מ"מ כיון שלא עשה פעולות חיוביות א"א לקרוא לזה תולדותיו.

אמנם רש"י בעז' ו' א' מפרש שנה ה" צדיק במעשיו בלא חמס וזה הרי בשב ואל תעשה, וכן מ"ש תמים בדרכיו פרש"י שם הדכונה עניו ושל רוח, ומשמע שגם הנמנע מלעשות עבירות יוצר דבר חיובי ששייך לומר עליהם שהם תולדותיו.

שיחה לפרשת השבוע

לא הולכת לאיבוד וניתן לו שכרו ויתמלא מבוקשו.

ולכן אע"פ שהברכות הגיעו בדין ליעקב כמו שראתה רבקה ברוח הקודש, וכן עונש אגג הגיעו על פי דין, אבל עשו סבר שנועשית לו עולה, ואגג סבר שנועשית לו עולה בכליו זרעו ואנחותיהם לא שבו ריקם, כמה מאות שנים עברו מאגג עד המן, ובסופו של דבר שכרו שולם, כי אין דבר ההולך לאיבוד. שכר מצוה לא הולך לאיבוד לעולם, וכן על כל צער כל שהוא משתלם שכו, אם אדם ה' מתבונן כשאומר אמן יהא שמ' רבא מברך, כמה שכר כרוך בזה לדורי דורות ה' מתמלא שמחה, אבל לא מתבוננים, ובחגיגה (י"ב ב') איתא תניא ר' יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות.

וכן הוא הלימוד ממעשה אשוה, עבור אשוה שאיש כשר ה' גלגל הקב"ה והביא את סנחריב בעולם, והנה מה היתה כשרותו של אשוה, איתא במד"ר (פרשת נח ל"ז ד') כיון שראה אותן באים לחלוק על הקב"ה פנה מארצו.

והנה אנו לא מבינים כלל את מעשי אנשי דור ההפלה שאמרו: הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, ופרש"י (פרשת נח י"א א') שרצו לעלות לרקיע ולהלחם בו ח"ו, אבל הרי אלפי אנשים השתתפו בזה.

ובאמת ידוע שבכל הדורות נמשכו המונים אחרי אידיאולוגיות שהיו פרי רוחם של מטורפים, וכן ראינו בדרו האחרון איך שנמשכו המונים ובתוכם כל המלומדים וגדולים שבאומות אחר תכניתו של הימ"ש אשר ה' רשע רוצח ומשוגע בנפשו, וכולם נמשכו אחריו כמכושפים, וכשאשור קם ומתוך דעת שהיתה בו פירש מהם, זכה עבור מעשהו לשכר לדורות.

אמנם מצד שני רואים שכל הזכויות והשכר שמונה המדרש לא הגיעו לשכרו של שם, שהם כולם זכו לדבר עובר אבל שם זכה לנצחיות, לאברהם וממנו יצא יצחק ויעקב וכל כלל ישראל, כי שם עמל במצוה לשם שמים לקדש שם ה', וכשנעמלים כך אע"פ שלא עלה בידו כלום, מ"מ שכרו שולם לאחר ד' מאות שנה.

אדם לא מעריך את המעשים שלפניו, ואם ה' יודע כמה משלמים על מצוה, באיזה שמחה והתלהבות ה' עושה את המצוה, אבל לצערנו המצוות נעשות בקרירות, ולהבדיל עבירות נעשות בהתלהבות, חסרה השמחה הראוי והמתאימה למצוה.

אם היו מביאים בחשבון כמה שכר יש על עניית אמן יהש"ה איך ה' נראה עניית איש"ה, ועל דברים כגון אלו אמרו חז"ל במד"ר (רות ה' ו') שאילו ה' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו ה' מוליכו אצל אביו וכ'.

צריך להתחזק באמונה ולהשריש בלב את גודל מעלת המצוות, שכל מעשה הכי קטן לא הולך לאיבוד, ולכל מעשה יש המשך ותוצאות, וביותר שהרי חז"ל אמרו לא גלגל הקב"ה את אברהם אלא בשביל שם, אברהם לא ה' יכול לבוא לעולם ללא שקדם לזה עמלו של שם בהפצת שם ה'. אנו נמצאים ב"ה בד' אמות של הלכה ולנו האפשרויות הגדולות לזכות, כדתנן בפ"ק דפאה ותלמודו תורה כנגד כולם, עלינו לזכור שבידינו האפשרות לזכות בכל רגע עד אין סוף, ומצד שני אפשר לבזבז את הזמן על לא כלום. צריך להתחזק בתורה ותפילה ומצוות, ולהעריך את המצוות לא להיות דש בעקביו, הזלזול מצוות כגון זלזול באפשרות תפילה בצבור, נובע ממחשבה כי מה בכך, אבל אם נעריך את גדולת המצוות יהיו כל מעשינו בחיזוק בעז"ה. (מלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' רנ"ח - ר"ס)

להעריך גודל שכר כל מצוה

שיחת רבנו בישיבת גאון יעקב מוצאי שבת פר' נח תשמ"ז: בתנא דבי אליהו (פ"כ) איתא: לא גלגל הקב"ה והביא את אברהם לעולם אלא בשכרו של שם, שנתנבא על כל אומות העולם ת' שנה ולא קבלו ממנו, ולא גלגל הקב"ה והביא מלכות יון לעולם אלא בשכרו של יפת שנהג כבוד באביו, ולא גלגל והביא מלכות רומי לעולם אלא בשכרו של עשו שהיה בוכה ומתאנח בשעה שברך יצחק את יעקב אבינו, לא גלגל הקב"ה והביא סנחריב בעולם אלא בשביל אשוה שה' איש כשר וכן עתה של אברהם אבינו ה', לא גלגל הקב"ה והביא נבוכדנצר לעולם אלא בשכרו של מרדוך שנהג כבוד באביו שבשמים, לא גלגל הקב"ה והביא מדי לעולם אלא בשכרו של כורש שה' בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו גוים את בית המקדש, לא גלגל הקב"ה והביא המן לעולם אלא בשכרו של אגג שה' בוכה ומתאנח בשעה שה' חבש בבית האסורין שמו יאבד זרעו מן העולם עכ"ל. **והנה הלימוד הכללי שבכל דברי המדרש הוא כמה גדול שכר המצוות**, ונראה לפי סדר הדברים.

והנה שם התנבא על כל אומות העולם ד' מאות שנה, והיינו כנראה נבואות תוכחה כשאר הנביאים, דהעולם כולו לא האמין בה' ולא הלך בדרכיו.

שהרי גם על אברהם בדורו כתוב (פרשת חיי שרה כ"ד ז') שאמר לאליעזר ה' אלקי השמים וגו', ופרש"י ולא אמר לו אלקי הארץ ולמעלה אמר ואשבעך, א"ל עכשיו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי ה' אלקי השמים ולא אלקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא ה' רגיל בארץ. וכ"ש ד' מאות שנה לפני כן, ושם לא הצליח לפעול כלום ואע"כ הוא לא התייאש, אלא התנבא והוכיח ד' מאות שנה ללא לאות.

ומתי היו התוצאות, שכרו שולם לאחר ד' מאות שנה שקם אברהם בן בנו והשריש אמונה בעולם, אע"פ שהוא עצמו לא הצליח לפעול, דלא כל אחד שוה בתכונות נפשו, אלא הכל כפי הכוחות שמקבלים מהקב"ה, אבל שכרו ה' שמור שיצא ממנו אברהם, **וכל המהפכה שנועשית על ידו נזקפת לזכותו של שם**. הרי רואים מהו שכר המצוות, אדם עושה מצוה דבר טוב ולא רואה תוצאות, בחוש לא רואים את שכר המצוות, דאם היו רואים לא ה' מעלה לקיים מצוות, אבל המאמין האמיתי יודע שאין שיעור לשכר המצוות, אין דבר ההולך לאיבוד על הכל מקבלים שכר.

הנה אומרים בשם הגרי"ס ז"ל דכשאחד מתחזק בלימוד התורה במדינות שבהם נמצאים לומדי תורה, זה מונע איזה יהודי בצרפת להתבולל או להמיר דת.

וכן רואים כאן בדברי חז"ל, שם עבד שנים רבות להשריש אמונה ולכאורה ללא תוצאות, אבל תוצאות מעשיו הגיעו ד' מאות שנים אח"כ, שבא אברהם וקירב את באי עולם לאמונה בה', וזה מציאות שכר המצוות.

על יפת כתוב במדרש שבשכר מעשהו זכה שהקב"ה הביא מלכות יון לעולם, וזה סוג אחר שהרי יון היו רשעים וזממו לעקור ח"ו את ישראל, אבל מ"מ זה מלכות ולפי הבנת אדם זה שכר גדול. על עשו כתוב שיזכה עבור שה' בוכה ומתאנח בשעה שיעצק בירך את יעקב אבינו, וכן אגג זכה להמשך דורות על שבעה שמת יאבד זרעו מן העולם, וצ"ב מה המעלה שבעה על צער עצמו?

רואים מדברי חז"ל דבר מחודש שאם יש לאדם צער, אפילו צער המגיעו, אם רק יש לו קצת טענה וחש עצמו מקופח מחלקו שזכאי לו וסובר שנועשתה לו עו"ה, תפילתו ודמעותיו אינן שבות ריקם, **שום דמעה**

"תפקיד הבחורים להיות שקועים בלימוד"

לא להתערב בענינים לא להם

בס"ד. אבקש מאד שהבחורים לא יתערבו בענינים שלא שייך להם, מקומם בגמרא וכן יעשו ויזכו לרב טוב מאד. אהרן י לייב שטיינמן (קובץ אגרות אגרת מ"ב)

ובענין זה אמר רבנו: אדם מתעבר על ריב לא לו ונענש, כמו שקרה בישיבות רבות שאותם הבחורים שהתנגדו למינוי ר"מ בישיבה נפגעו רח"ל. ובכלל תמוה מה איכפת להם שפלוגי יהיה ר"מ הלא הם לא יישארו בישיבה לעולם, אלא לכל היותר עוד שנה שנתיים, והם הרי מתחננים ועוזבים את הישיבה, ומה להם להסתכן! ולהשקיע את עצמם בריב גדול כל כך, ובדרך כלל אפילו לא מבקשים מהם להיכנס לשיעור של הר"מ החדש, כי המינויים החדשים מיועדים על פי רוב לקבוצת בחורים הצעירים מהם, ואעפ"כ הם מתערבים ומסתכנים במחלוקת לא להם. (מאחורי הפרגון)

לא למלאות את הראש בשטויות

ואמר רבנו בשיחה בביתו: אמנם בימינו כאשר האדם נחשף לכל כך הרבה דברים והסקרנות שלו מוליכה אותו להתמלא בכל מיני דברים מיותרים, זה קשה יותר.

בזמנים קודמים לא היו כ"כ הרבה ידיעות כמו שהאדם יודע היום. היום כ"א מתעניין ויודע מה שקורה בכל העולם, מה שקרה באמריקה או באוסטרליה או בכל מקום אחר, והוא נמשך אחרי זה וממלא את ראשו בידיעות מיותרות ולא נחוצות. אבל פעם לא ידעו וממילא לא התעניינו כ"כ. ידעו מה קרה ברחוב הסמוך זהו, וממילא הראש והלב היו פנויים ללימוד תורה. אבל היום שכל אחד 'צריך' לדעת מה קורה בכל מקום אפילו שאין לו מזה שום תועלת, אם זה ע"י העיתונים וחוץ מהעיתונים הרגילים יש גם כל מיני עיתונים נוספים וכולם מלאים בשטויות, שום דבר חוץ מזה. ובינתיים הראש מתמלא עם השטויות האלה, ואינו פנוי לתורה.

העיקר שבסוף לא יצטרכו עיתון

כשדברו עם רבנו לרגל 30 שנה לעיתון יתד נאמן אמר (כפי שמופיע בגיליון לרגל 30) כי "המשימה העיקרית היא: נקדש את שמך בעולם. המטרה היא בסופו של דבר שיהיו אברכים בני עליה שלא צריכים עיתון" וברוח זו - בתקופה מסוימת בא אברך ואמר בהתרגשות "עכשיו שזכינו ב"ה.. העיתון.. ממילא עושים מנוי.. התגובה לא אחרה לבוא: "למה? זה קרבן פסח שצריך לעשות 'מנויים'?"...

כשהיה תקופה בישיבה מסוימת שניסו גורמים מחוץ לישיבה להביא לישיבה הק' עיתון פסול שנאסר ע"י גדולי ישראל שליט"א, ובאו לרבנו בשליחות רבני הישיבה כדת מה לעשות? ואמר צריך לדאוג שלא ייכנס שום עיתון לישיבה ובוודאי לא עיתון פסול, והוסיף תאמר בשמי כי בחורים שיתנזרו מכל עיתון ואפילו הכשר שבכשרים יצמחו לת"ח מובהקים.

עסק בחורי ישיבות בלימוד התורה בלבד

בעת פתיחת זמן חורף הבעל"ט ראינו לנכון להביא דעתו ופעלו של מרן רבנו שליט"א על כך שתפקיד בחורי הישיבות ואברכי הכוללים הוא ללון בעומקה של הלכה ולא להתעסק בשום ענין ציבורי וכדו'. ולזה יש עסקנים אשר תפקידם ליטפל בענין זה. ורבות עמל לשרש ענין זה בשיחותיו ובהוראתו ונביא כאן כמה ענינים בס"ד.

האם בחורים יצאו לבחירות

בישיבת מועצת גדולי התורה שהתקיימה בו' אייר תשנ"ו שהתנהלה לראשונה ע"י רבנו שליט"א, התנהל דיון לגבי הנושא האם לשלוח בחורים לעבוד בבחירות, ואמר רבנו: הגר"ש אלישיב שלח אלי לשאלני, אין לי שום ענין לעסוק בזה אלא השבתי על אשר ששאלוני, לדעתי התשובה שנתתי הצילה אלפי דפי גמרא.

(רשימות הרה"ג אפרים צמל שליט"א, ראש ישיבת אור שמח ומזכיר מועצה"ת)

העיקר לימוד התורה

ובפתיחת זמן חורף תשע"ד שהיו בה בחירות אמר רבנו בישיבת ארחות תורה כך: באמת תמיד בהתחלת הזמן מדברים דברים של חיזוק קצת, עכשיו יש עוד מעט יום בחירות, ובזמן כזה בדרך כלל כולם עסוקים בדבר הזה, מדברים מזה, מדברים מזה, הדיבור לא מועיל כלום! העיקר צריך לדעת מה שיותר יתחזק בלימוד התורה, זה מה שיועיל. ב"ה יש לכם את הכח ללימוד תורה בחשק ובהתלהבות, זה יתן יותר מהכל! אי אפשר שלגמרי ימנעו מלעשות, אבל בדרך כלל העיקר יהיה הראש שקוע בלימוד התורה, זה יועיל יותר משאר דברים.

ומקוים שאתם כבר רגילים בזה, עשיתם כמה פעמים ככה, אתם תזכו אי"ה שעי"ז יתרבה כבוד שמים, יתרבה לומדי תורה, יתרבה כל הדברים מה שנוגע לתורה ויראת שמים, אתם תזכו לזה, ויהיה הזכות גדול. ה' יזכה אתכם שתזכו כל אחד מכם לזכות להיות גדול בתורה ויראת שמים מאד מאד, וגם ברוחניות וגם בגשמיות. הקב"ה יעזור שכולנו נזכה למצב של ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ונזכה במהרה בימינו אמן סלה.

ובישיבת גאון יעקב אמר רבנו: היום מתחיל זמן חורף תשע"ד. ידוע מה שאנחנו אומרים תמיד בכל התחלת הזמן, אבל נוסף לזה יש עכשיו הענין של הבחירות, יש הרבה פעמים שמשקיעים כל הכוחות, מדברים על הבחירות, בחירות, בחירות, בחירות, ועל פי רוב זה לא מועיל כלום! צריך לעשות משהו מזה, אבל העיקר להיות שקוע בלימוד התורה, רק מזמן לזמן משהו לעזור. וע"י הזכות הזאת הקב"ה יעזור שכלל ישראל יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות. זה העצה הכי טובה מה שיותר ילמדו תורה, אי אפשר לומר שבכלל לא לעשות, בודאי צריך לפעול שלא יצליחו הרשעים לעשות את... לכלל ישראל, אבל בכל זאת אנחנו צריכים ללמוד תורה, וממילא הקב"ה יעזור שהזדים תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה בימינו.

הקב"ה יעזור שנזכה לזה שבאמת כל הגזירות רעות לא יהיו ח"ו, וכלל ישראל יוכל ללמוד תורה ולקיים את המצות כמו שהקב"ה רצה, ויזכו לכל טוב, ונזכה ג"כ לביאת המשיח במהרה בימינו אמן סלה.

לא ליגרר לויכוחים

וכך לאורך כל הדרך הדרך את בחורי הישיבות שלא לעסוק בנושאי פוליטיקה פנימיים "בעניני הבחירות העומדין על הפרק אבקש מבני הישיבות נ"י שלא יגררו בוויכוחים.. ואין לנו לחוש מהשקרים.. הכו"ח בצער" (מכתבו לבחירות חורף תשע"ד)

ויפה הטעים את הדברים ראש ישיבת "בית שמעיה" הגר"ש אנגלנדר שליט"א (חורף תשע"ד): "הנה מרן הגרא"ל הסתובב בכמה ישיבות בתחילת הזמן, ומה הוא אמר "אמנם אנחנו לקראת בחירות אבל בני ישיבות צריכים רק דבר אחד: להתחזק בתורה". וב"ה ראו איך כל עולם התורה שנשמע לו כל הבחורים יושבים ולומדים, ולא מסתובבים ברחובות ששים אלי קרב... אלו דברים שנשמת התורה ונשמת הבן תורה תלויה בהם.. ממתי אברך צריך לדעת ולהתעסק בכל הפוליטיקה? הדמות של בן ישיבה היא של צניעות וענוה והכרת פניו תעידנו שהתורה היא כל ישותו ואין לו שום דבר זולתי עבודת ה' והליכות חיי המוסר. מה הבריות עליו "מה נאים מעשיו, אשרי זה שלמד תורה, אשרי רבו שלמדו תורה" וכאשר משבשים את הדרך מה אנו שומעים "אשרי זה שעוסק בפוליטיקה אשרי זה שנהירין לו קווי הגניעס וכל עיסוקו בהם".. שומעים מי שמתפאר "אחריות של הדור עלינו".. ודאי שאחריות של הדור עליו, הוא צריך לערוך חיבור בהלכות שבת, להיות עניו להיות צנוע במעשיו, ולחנך את אנשי ביתו לכך. מתרגלים לשחיתות ושיבוש צורת הבן תורה.

בני הישיבות צריכים לדעת שרק לימוד התורה, רק עיון נוסף בהגדרת עומק הסוגיות, רק חיבור נוסף באו"ח יו"ה, רק תיקון המידות, רק אצילות ההנהגה, רק עבודת האדם זה ורק זה דמות ה"בן תורה".

ואכן ידוע עד כמה עומד רבנו על המשמר בענין זה להעמיד את הישיבות על צביונם המקורי, ולהגן על עולם הישיבות ממגמה זו של שיבוש צורתו של הבן תורה.

[א"ה, ונפלאים בזה דברי רבנו הנצי"ב זצ"ל בעמק דבר (כי תשא לג יא) ח"ל ומשרתו יהושע בן נון נער. הודיע הכתוב דיהושע אע"ג שכבר היה גדול בשנים לערך המשים שנה וגם גדול בתורה ובחכמה וא"כ היה מועיל הרבה למשה אם היה הולך עמו למחנה בעושק בני אדם. אבל הוא היה כנער כמו שלא הגיע לפלגות ראוון בענינים אלו. והטעם לא ימיש מתוך האהל. שהיו עסקיו לעמוד על תורה שבע"פ שהיה כמעין הנובע באהל משה. ולא רצה להפנות משקידתו למודו לשום דבר. ובא זה הספור לדורות ללמד כמה ראש הדור מחויב להטריח בעת הריסות העם ליישב דעתם ולא יחוש אחר עוי פני שיהיו מפריעים מעשיו ומבזים אותו. וגם למדנו שהתלמיד הבא לקבל תורה מאותו גדול הדור אין לו להפנות לשום דבר במצוה שאפשר ע"י אחרים. וכדאי" בעירובין דס"ח מר לאו אורח"י אנא טרידא בגריסא. אבהו שלח בנו לטברי' ללמוד והיה עוסק בגמ"ח ושלח ליה האם אין קברין בקסרין שלחתיך לטברי' ומש"ה כתיב לא ימיש. ולא מש מיבעי אלא ללמד שכך ראוי שלא ימיש מתוך האהל עד שיגיע עתו להנהיג את הדור] (וע' מש"כ בהע"ש שאלתא ז' שיטת ר"ח דעיקר הא דקיי"ל תלמוד גדול ממעשה אינו אלא בתלמיד היושב לפני רבו שהוא יקר אפילו ממה שלמדיו לאחרים. ואנו לא קיי"ל כר"ח מכ"מ למדנו כמה יקר ענין תלמיד בתחלת השתקע עצמו לתורה שתהא מתקיימת בו.) עכ"ל. [וע' כאיל תערוג פרי' כי תשא תשע"ז]

מעלת הלימוד בהלכות שבת

אמר רבינו אני רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן של שבת כבר ביום ו' בבוקר כבר מזמן זה יוצא מהגיהנם כל ערב שבת, אז יתכן שמי שלומד הלכות שבת גם באמצע השבוע בזמן הזה כבר יצא מהגיהנם. (צדיק כתמר יפרח)

זכות הלימוד בשבת

יל"ע האם יש דבר מיוחד בהלכות שבת טפי משאר הלכות? ואולי להמבואר במנחות קי, א. דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת ה"נ הלומד הלכות שבת כאילו קיימם בפועל, ואז חוץ מעצם מצות ת"ת הוי כמו שמירת שבת דשקולה ככל המצוות. והראוני דבהקדמת אגלי טל כתב: שכשם ששמירת שבת שקולה ככל המצוות, כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקולה כללמוד וללמד בכל המצוות. (ומירות שב"ק אילת השחר עמ' 82)

- הכנות לשבת -

שיעור של הוצאות שבת

כ' הגר"א באגרתו: ותכבדי את השבת מאד כאשר ה' לפני, ואל תצמצמי כלל, כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד יום הכיפורים חוץ מהוצאות שבתות והוצאות יום טוב וכו'. ואמר רבנו ע"ז: והנה אמרו חז"ל על שבת 'לוי עלי ואני פורע', א"כ עד כמה מחוייבים לענג את השבת?

וזה ודאי שאין מחוייב לאכול דוקא שור שלם, כדאי' בגמ' אפי' ראש תרדין וכסא דהרסנא וזה למי שאין לו. אבל אם יש לו, הוא צריך להכין יותר, אבל שלא יחשוב אדם שהרי כתוב 'לוי עלי' א"כ יקנה את האוכל הכי יקר, אלא יקנה חתיכת דג וחתיכת בשר, ואין צריך דוקא בשר בקר כי הלא גם בבשר עוף יוצאים ידי חובה ויש לאכול כפי הרגילות שלו ובשביל זה הוא יכול להשליך על ד' יתבו. וגם זאת רק לפי מה שהוא משתכר, ואת שכרו יחלק באופן שישמור יותר כסף להוצאות יום השבת ויניח חלק גדול יותר לשבת מאשר ליום אחר. ומובא בספר גביע הכסף בשם הגר"א שמרגלא הוה בפומיה כי בשבת מצוה להתענג באכילה ושתייה, ומצוה ללמוד. וטוב יותר שירבה בלימודו מאשר באכילה ושתייה שההרגל נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול, והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרו לו תאות אכילה ג"כ אף בחול. עכ"ל.

הוצאות שבת

שח הגאון רבי אריה ישראלי שליט"א: ספר לי הגר"א מן שליט"א מעשה שמאד התפעלתי ממנו, יהודי בקש ממנו לשאול את רבי חיים קנייבסקי שליט"א איזו שאלה שהוצרכה לו לדין תורה שהיה לו עם שכנו. אמר לו הגר"א מן שליט"א שר' חיים שליט"א אינו עונה על שאלות כאלו, ושאלה כזו שישאל בבי"ה. והלה הסביר שאין זה בדיק דין תורה, אלא העניין הוא כזה, לו עצמו היה ב"ה כסף ולא חסר לו מאומה. ופעם בליל שבת הוצרך להיכנס לבית שכנו, ונדהם מאד לראות שעל שולחן שבת מונחת רק קופסת טונה אחת, ועוד איזה דבר מאכל מועט, וזה כל סעודת השבת שלו, ברוב תדהמתו לראות את שכנו חסר כל, פנה אליו ואמר לו, שמאז והלאה כל הוצאות שבת של שכנו עליו. ונתן היהודי לשכנו סכום כסף לקנות על חשבונו את כל מצרכי השבת. וכך פירנס היהודי הנדיב את שכנו ושלם בעבור כל מצרכי השבת שלו.

הגיעו ימים, והעשיר ירד מנכסיו והתקשה לכלכל את שכנו העני שהיה אב למשפחה ברוכת ילדים והצרכים מרובים היו, ובראות העני את מצבו של שכנו העשיר אמר למפרנסו שעקב מצבו הכלכלי הירוד אינו חייב יותר לפרנסו, לעומת זאת ענה העשיר (לשעבר) שהוא יקבל על עצמו שהוצאות שבתו יהיו עליו, ימשיך בכך ומקוה בע"ה לעמוד בזה. והיו לשני השכנים שתי טענות לזכות, הראשון טען שמה שכתוב שמוזונותיו של אדם קצובים לו מרה"ש חוץ מהוצאות שבת שעל זה נאמר לוי עלי ואני פורע אם כן גם מוזונות השבת של השכן הינם בתוך הקצבה. והשני טען שרק מוזונותיו של אדם "עצמו" כלולים בלוו עלי ואני פורע אך לא מוזונותיו של השכן אפילו שהם לכבוד שבת ועל זה לא נאמר לוי עלי ואני פורע. השאלה היא אם זה כן כלול במוזונות השבת. וגם היה להם ויכוח בעניין האמור שונא מתנות יחיה, שפרושו שמי שכן יקבל מתנות לא יחיה ולכן אינו רוצה לקבל, או שזה מציין מעלה ששונא מתנות מקבל שכר נוסף והוא ישחיה. והשאלה הופנתה לר' חיים שליט"א ואמר שהוצאות שבת בעבור השכן אינם כלולים במוזונות שבת, אלא רק מוזונותיו שלו ולא שחברו.

הופנתה השאלה גם למרן הגאון רבי אהרון לייב שטיינמן שליט"א שאמר שגם מוזונות חברו כלולים בהוצאות שבת, וזה לאותו אחד המצטער בשבת שלחברו אין. ור' חיים שליט"א אמר על זה שזה רק מדרג המוסר אי היכולת לראות את חברו בחסרונו בשעה שלו עצמו יש והוא אוכל ואם כן אין זה נכלל בהוצאות של שבת, בכל אופן אמר שישתדל להמשיך וברכו שיהיה לו בהצלחה. (קובץ שיחות בחכמה אמרתי עמ' קמג-קמז)

הוצאות שבת כשקונה במקום אחר

שאלתי לרבינו שא' שאל שמונע עצמו לקנות במקום זול עם מבצעים מטעם

שהמקום מחלל שבת וקונה במקום אחר יותר יקר, האם נחשב בכך הוצאות שבת? אמר רבנו שזאת אומרת שעושה תנאים עם הקב"ה, שבאם זה הוצאות שבת יקנה במקום השני, ואם לא, יקנה במקום ההוא, זה כבר סיבה שלא יחשב לו הוצאות שבת. (צדיק כתמר יפרח)

הכנות לשבת

בשו"ע סימן ר"נ סעיף א' איתא דמצוה להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כי רב הסדא ה"י מחתך הירק דק דק ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים וכו' ועי' בשער הציון ס"ק ט' דלא שייך בזה לומר מצוה שיוכל לעשות ע"י אחרים אין מבטלין התלמוד אפי' לזמן מועט וכו' דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו וכו' משא"כ בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו וכו' עכ"ל.

וצ"ב א"ב למה האמוראים עשו כל אחד רק פעולה אחת לכבוד שבת הרי אם זה גופא המצוה הם היו צריכים לעשות בעצמם את כל צרכי כבוד השבת וי"ל.

הכנות לשבת

רבנו רגיל לפני שבת לסדר את הדוד של מים של שבת, וזה היה מכין לכבוד שבת. בעת שעשו בבני ברק את המים של שבת על גנרטור נשאל רבנו האם אפשר לסמוך על זה ואמר הרי הנידון להשתמש בחשמל זה חילול ה', וכאן יש מעלה שזה קידוש ה'. והוא עצמו בתחילה המשיך להשתמש בדוד של שבת שכך הורגל אבל אחרי תקופה הפסיק והשתמש במים הרגילים. (רשימות נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

לצאת מהגהנום מזמן ההכנה

רגיל רבנו להביא: ראיתי, שהחפץ חיים מביא בספר שם עולם (ח"א סוף פ"ד) בשם גדול הדור אחד שרוצה לחדש חידוש גדול מאד, הרי הכלל ידוע שאדם ששמר שבת, אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך לקבל עליהם גיהנם, בשבת לא דנים אותו, כיון שהי' שומר את השבת, וכמה שהי' שומר יותר שבת הכל נחשב לו. והנה הטור או"ח סימן רצ"ה כתב שאומרים במוצ"ש סדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת ועל כן מאריכין בעניני תפלות כי ממתניין להם עד שייסימו כנסיה אחרונה של ישראל תפלתם. ובספר יסוד ושושר העבודה כתב בשם ספר התגין אם נשמתו של אדם בגיהנם בכל יום שיש מוציא אותה מגיהנם בעת שהי' רגיל בעוה"ז לשבות וכן בתוספת מקודש על החול במוצ"ש המאחר שמתאחרין אותו שלא להכניסו לגיהנם והממהר ממהרין אותו להכניסו עכ"ל.

ומביא החפץ חיים חידוש מגאון אחד עוד יותר, שמהזמן שמתחיל לעסוק בצרכי שבת, ואפילו ביום שיש בבוקר יוצא כבר מגיהנם. ובפשוט מבינים שבזמן שקרוב לשבת נחשב כבר שבת, ומפלג המנחה יש כבר סברא שנחשב כמו שבת, אבל בבוקר? והוא אומר שאפילו בבוקר, כיון שהתחיל להכין צרכי שבת כבר לא יהיה לו גיהנום. והחפץ חיים מביא את זה, משמע שזה דבר המתקבל על הדעת, אפילו שלא מצינו את זה בגמ' ולא במדרשים, בכל זאת מזה שהוא מביא את זה משמע שיתכן אפילו השכר הזה, אדם שיש לו ח"ו עבירות, והוא צריך להיות בגיהנום, ואולי אפילו שתיים עשרה חודש, בכל זאת כיון שהתחיל מיום שיש בבוקר לעסוק בצרכי שבת, לא יהי' לו כבר גיהנום מהזמן ההוא, עד כדי כך! ואין לשער ולתאר את הריחה לזכות להיות אפי' רגע אחד פחות בגיהנם. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שפ"ג)

הכנה לשבת

סיפר ר"צ שטיינברג שליט"א: באחד השנים הגיע רבנו שליט"א למסור שיחה בבאר שבע על רוממות השבת. הוא דיבר ביום חמישי על חביבות המצוה. למחרת סיפר לי אחר, שכבר באותו ערב הוא ערך את שולחן הבית בביתו בגלל חביבות המצוה. לאחר מכן כסופר המעשה לרבנו שליט"א, הוא פרץ בבכי של התרגשות. (מוסף ית"נ יתרו תשע"ד)

הנה יש דין בערב שבת להשכים להכין לכבוד שבת ועיין ביאור הלכה סי' ר"נ ס"א שדן אם הוא מצוה דאוריית' או דרבנן.

ונראה שדוקא בהכנת מאכלים יש מצוה להשכים לפי שנמשך זמן הרבה אבל בהכנת הנרות להדלקה אין ענין להשכים כ"כ לפי שאינו נמשך כ"כ הרבה זמן. (אילת השחר שבת קיט, א)

מלאכות גדולות בער"ש

רבנו מקפיד שלא יעשו מלאכות גדולות בבית בער"ש אחר חצות. ופ"א החליפו את הדוד שמש ביום ו' בקיץ אחרי חצות. ורבנו לא רצה להשתמש במים החמים לפני שבת בגלל זה.

זמן סגירת החנויות בבריסק

שח רבנו: בהיותי בבריסק שמעתי שבזמנו של הגר"ח הוא היה הקובע לכל הסוחרים ובעלי המלאכה והחנויות עד אימתי יהיו רשאים לעסוק במלאכתם בערב שבת, ולכל אחד קבע זמן אחר מתי יסגור לפי הזמן ששיער כמה שצריך להתכונן לכבוד שבת. בעיקר היה בעיה אצל הספרים שאנשים היו מגיעים להסתפר ממש סמוך לשבת, והספרים שהיו צריכים פרנסה היו נשארים עד מאוחר ופעמים רבות היו נכנסים במלאכתם חצי שעה לזמן כניסת השבת. (ואמנם בזמני זה כבר לא נהג, כי אחרי פטירת הגר"ח נתבטל הדבר). (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' טז)

עוד סיפר רבנו שליט"א שבילדותו היה הולך עם רבי שמחה זליג לפני שבת לשווקים בבריסק כדי שבעלי החנויות יסגרו את החנות לפני שבת, ומיראת כבוד לרבי שמחה זליג היו אכן סוגרים את החנות. (מפי רג"ה שליט"א)

רבן של בני הגולה

עמנו קל, ומי בא לשם כדי להניף את נס נצחון התורה יהיה ראש הישיבה שליטי"א שבצורתו המיוחדת כה מסמל את עם ישראל כי אתם המעט מכל העמים ובכל זאת כי בך בחר ד' אלוהיך מיעוטנו מכיל ומדגיש את עדיפותנו, כי אנחנו מחזיקים באמת הסגולית שהיא אחת ואין בלתה. (מוסף שבת קודש חוקת תש"ע)

מכתב להקמת הישיבה

אחרי תקופה שעלתה בידם להקים ישיבה באודסה כתב להם רבנו מכתב: בס"ד. ל"ה הרה"ג ר' שלמה באקשט שליטי"א וראשי הקהילה בעיר אודסה שבאוקריינה ה' עליכם יחי'.

הנה כידוע שבמדינות אירופה ששונאי ישראל בשנות הזעם ה' ברצונם להשמיד את כלל ישראל בגוף וברוח.

והיות שכלל ישראל קיומו על ידי התורה לכן הרשעים מנעו מקיום מצוות התורה וחשבו שעיי"ז יכלו ר"ל ישראל יחד עם התורה מובטחים כי לא תשכח מפני זרעו וכלל ישראל יחד עם התורה מובטחים שלא יכלו לא עלתה מחשבתם בידם, אמנם דבר זה עלתה בידם לעקור קהלות שלמות בכל רחבי אירופה ונתרו רק אחד מעיר ושנים ממשפחה, ואותם יחידים מאונס נטמעו ונאבדו מהם כל זיק תורה ויראת שמים.

ובחמלת ד', עת אשר קרא דרור לאחינו בני-ישראל אשר במדינות הקומוניסטים מתחת עול דיכוי הנפש והגוף, מלפני כעשרים שנה, קווה קיינו שיחזרו אלינו אחינו האובדים באונס אל חיק אומתינו ואמונתנו. אך נכזבה תוחלתנו ובמשך השנים נשכחו ואין איש שם על לב את המון רבבות נשמות טהורות, אשר באונס גמור הועברו על הדת, אשר בדממה משוועות ומצפות לגואל ועוזר, וכן בשאר המדינות של התענו תחת ידיהם כ"כ, התקברו אל גוים ולמדו ממעשיהם, ונמצאים בסכנת התבוללות בין הגוים ר"ל.

ובפרט בעיר אודסה אשר עוד קודם לכן יד ההשכלה האורורה פגעה בהם קשות והרחיקה רבים מבני ישראל מה' ומתורתו.

ובמשך השנים האחרונות צמחה בעיר אודסה קהילה המקרבת אחים טועים לאבינו שבשמים, וכעת שמחתי לשמוע שהשי"ת הצליח בידכם למצוא כחמשה עשר בחורים אשר יחלו ללמוד בישיבה גדולה על מתכונת הישיבות הנוהגות בארץ ישראל, שזה עיקר תכלית האדם בעוה"ז, ויש לקוות שיישיבה על טהרת הקודש יעשה מפנה גדול בקהילתכם.

וכמו שהוכיח הנסיון שבכל מקום שיסדו ישיבה על טהרת הקודש בה לומדים ויגעים בתורה בלא שום תערובת נמשכו הרבה אחריהם והתקברו לתורה והמקום קיבל צורה אחרת.

לכן יש לשמוח ועל כל ישיבה ועל כל מקום תורה שמוסיפים, וברוכים אתם להשי"ת בעשותכם הדבר הזה.

ונקוה שחפץ השי"ת בידכם יצליח להרבות תורה לישראל, ובזכות זה נזכה כולנו מהרה להגלות מלכות שמים בעולמנו ויחיש לגאלנו גאולה האמתית בב"א.

ד' מרחשון תשע"א לפ"ק. אהרן י. לייב שטיינמן

(קובץ אגרות קעו)

בזמן מהומה

בעקבות המהומות והמהפכה באוקראינה, שלחו בני קהילת אודסה, שבמשך עשרים שנה עוסקת בקירוב רחוקים ואשר במוסדותיה לומדים למעלה מאלף ילדים כ"י, לשאול את גדולי ישראל כיצד לנהוג והאם יש סכנה בהמשך שהותם במקום.

הרה"ג רבי שלמה בקשט, רבה הראשי של אודסה, שלח שליח לרבנו, ושאלו האם יש ממה לחשוש, והאם על בני קהילה לעזוב את המקום. לאחר שרבנו שמע את כל הספקות בנידון, הוא הכריע: "שב ואל תעשה עדיף", ובירך את קהילה בחום, שהקב"ה יעזור שיהיה סיעתא דשמיא ולא יצטרכו לעזוב.

- הודעה חשובה -

גליונות שנה זו יו"ל לעת עתה
רק דרך קובצי הגליונות

אוקראינה, אודסה

בעיר אודסה קיימים מסודות התורה בראשותם של רב העיר הרה"ג ר' שלמה באקשט שליטי"א וראש הכולל הרה"ג ר' דוד קולדצקי שליטי"א ועוד.

נסיעת רבנו לאודסה

בכ"ז סיון תש"ע נסע רבנו לחזק את קהילת אודסה ונביא כאן כמה דברים בס"ד אודות נסיעה זו.

שח רבנו: באודסה לפני מלחמת העולם הראשונה ה' שם כופרים הכי גדולים, היום זה מקום טוב.

כשהגיע רבנו לאודסה אמר לראשי קהילה הנה היה פה את כל ראשי ההשכלה, והוסיף "תראו מה נהיה איך מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, ומעט מן החושך זה גורנישט".

בכינוס אברכים

בכינוס לאברכים במקום אמר רבנו בתו"ד: כי העיקר בחיים הוא להתמסר אך ורק לתורה ובזה הכל תלוי, וכמה מאושרים אלה שעוסקים אך ורק בתורה ללא שום עיסוק נוסף.

לאחר מכאן היה כינוס מחנכים עם הוראות והדרכות המתאימות לטיב המקום. אחד השאלות היה שמצוי אצל האברכים שם שמארחים סטונדטים וכדו' בלילות שבת ובסעודות שבת וזה גורם שהם פחות מתייחסים בשעת הסעודה לילדים שלהם עצמם, והשאלה מה ניתן לעשות.

ורבנו השיב ע"פ דברי הגר"א [כפי שהביא המגיד מדובנא] שענין החינוך הוא שאדם מתמלא וממילא משפיע על כל סביבותיו, וא"כ ברגע שהם ידברו בשולחן על אמונה וכדו' עם הסטונדטים ויתרוממו, ממילא זה ירומם גם את ילדיהם. אמנם בכל הדברים האלו צריך שאלת חכם כי לא תמיד התשובות שוות.

לקדש שם שמים

ובכינוס לבני הקהילה שם, עמד במשאו על חשיבות לימוד התורה והצבת לימוד התורה בבסיס החיים שזהו הדבר החשוב ביותר, ובמיוחד שהקב"ה ברא את העולם למטרה לקדש שם שמים בעולם, וכידוע שבלי תורה העולם אינו יכול להתקיים, היו דורות שהיו טובים, והיו דורות שלא היו טובים, וכשהדורות לא היו טובים הם לא יכלו לשרוד משום שלא מילאו את תכליתם. ככל שאנחנו הולכים ומתקרבים לדורות אחרונים ודאי שחייבים יותר ויותר לעסוק בתורה כדי למלא את ייעודנו שבלי זה לא נוכל לשרוד ולא תהיה לנו זכות קיום ח"ו.

שזה כל הנסיעה

ואחרי הכינוס הגדול שהיה שם, אמר שם א' המשתתפים שמקבל ע"ע לא לאכול יותר נבילות וטריפות. ואמר רבנו שא"כ כבר היה שזה כל הנסיעה בשביל זה. (כ' צדיק כתמר יפרח)

דין נצח

תיאור הסופר הרב ישראל שפיגל זל"ה על מסעו של רבנו שליטי"א: לא אתחרה בעמיתי הרב ישראל פרידמן הי"ו בתיאור המקום מה גם שלא עלה בידי לבוא לשם לראות ולהתרשם בבחינת טוב מראה עינים ממשמע אונזיים. (עי' קהלת ו, ט) אבל שמעתי כה הרבה ממחותני ראש הכולל דשם הרה"ג ר' דוד קולדצקי שליטי"א. ומן רבה של אודסה וראש המוסדות שם הרה"ג ר' שלמה בקשט שליטי"א עד שיכול אני להבין מה פירוש אודסה בהיסטוריה של הישוב היהודי שם. כאשר עכשיו הגעתו של ראש הישיבה שליטי"א לשם מהווה בפירוש מסע של דין נצח. כלומר ידידה של תוה"ק הנתונה לנו מהקב"ה ביד משה ע"ה רעיא מהימנא.

אודסה היתה חזית במערכה הרוחנית הנוראה של המשכילים נגד התוה"ק המסורה לנו מסיני ולא כאן ועתה המקום לתאר את תעלוליהם של אותם פוקרים שפרשו מבתי מדרשות שנו מעט אבל פרשו הרבה והסבו נזקים גדולים וקשים ליהדות. אבל אודסה היתה גם מקום בחזית הנאצית ומאוחר יותר כאחד המקומות שבהם הקומוניזם כילה גם את המעט שנותר מן הבליצ' האכזרי של היטלר ימ"ש. והנה כי